

Plusmaterialen in taalmethodes

De nieuwe generatie taalmethodes heeft expliciete aandacht voor het taalonderwijs aan taalsterke en meerbegaafde leerlingen. Maar welke methode biedt – naast meer van hetzelfde op een wat hoger niveau – ook echte, realistische taaltaken? En slaagt er daarmee om plusleerlingen betekenisvol en op een uitdagende manier te laten werken aan taal? In deze Gereedschap vijf taalmethodes onder de loep.

Vivian van Alem en **Marieke Boers** zijn beiden werkzaam als onderwijsadviseur/taalspecialist

Ongeveer 10 procent van alle leerlingen in het basisonderwijs valt onder de categorie taalsterk. Het zijn leerlingen met een grote woordenschat en een zeer goede begrip van leesvaardigheid, die tijdens de uitvoering van allerlei taalopdrachten een bovengemiddeld niveau laten zien. De onderwijsbehoeften van deze leerlingen kunnen verschillend zijn: versneld door de leerstof gaan, indikken van de lesstof en/of verrijkende opdrachten aanbieden. De alledaagse praktijk op veel scholen is dat er voor deze leerlingen wordt gekozen voor het compacten en verrijken van de leerstof: minder opdrachten uit de basisles en het aanbieden van verrijkende taalopdrachten. De manier waarop de nieuwe lichte taalmethodes dit compacten en verrijken invullen, verschilt behoorlijk. Dit geeft aanleiding om de verschillen eens op een rij te zetten.

Het materiaal

De onderlinge vergelijking is gebaseerd op de materialen van jaargroep 6 van de meest gebruikte, recente taalmethoden: *Taal actief 4*, *Taalverhaal.nu*, *Taal in Beeld 2*, *Taal op Maat 2* en nieuwkomer *Staal*. Van deze laatste

methode is het materiaal van jaargroep 4 en 5 bekeken, omdat het plusmateriaal van jaargroep 6 ten tijde van het schrijven van dit artikel nog niet beschikbaar was. Uitgangspunt van de vergelijking vormt het door de uitgever als verrijking aangemerkt materiaal, evenals de adviezen die de methode aan de leerkracht geeft voor het taalonderwijs aan de taalsterke en/of meerbegaafde leerling. Elke methode biedt differentiatie in de basisles door middel van verrijkingsopdrachten. Sommige methoden bieden daarnaast aanvullend materiaal voor taalsterke leerlingen. De methoden verschillen onderling in de mate waarin zij de leerkracht handvatten bieden voor de instructie aan taalsterke leerlingen in het werken met het verrijkingsmateriaal. Meestal blijft het bij tips in de handleiding, maar in sommige methoden wordt er meer concreet aangegeven hoe en op welke momenten de leerkracht de taalsterke leerlingen in de klas instructie kan geven en met ze kan terugblikken op het werken met het plusmateriaal. Een overzicht hiervan vind je via www.jsw-online.nl/jsw/downloads

Wat kenmerkt goed plusmateriaal?

Er bestaan hulpmiddelen om voor meerbegaafde leerlingen een verantwoorde keuze te maken voor een goed taalaanbod (bijvoorbeeld de *Routeboekjes Taal* van het SLO, zie

www.talentstimuleren.nl). Goede verrijkingstaken:

- doen een beroep op creativiteit
- zijn open (opdrachten)
- hebben een hoog abstractieniveau
- hebben een hoge mate van complexiteit
- bieden meerwaarde ten opzichte van reguliere leerstof
- stimuleren een onderzoekende houding
- doen beroep op zelfstandigheid van de leerling
- lokken een reflectieve houding uit
- doen beroep op metacognitieve vaardigheden
- lokken interactie uit

Deze criteria zijn als uitgangspunt genomen bij de beoordeling van het plusmateriaal van de taalmethodes.

Realistisch en uitdagend?

Bij de keuze van verrijkingsmateriaal is de leerkracht uiteraard niet gehouden aan het aanbod dat de (taal)methode heeft geselecteerd. Toch zullen veel leerkrachten (in eerste instantie) van dit aanbod uitgaan. Begrijpelijk, omdat de nieuwste taalmethodes veelal van hoog niveau zijn en goed gewaardeerd worden waar het hun differentiatiemogelijkheden betreft. Als we dieper in de methodes duiken, zien we dat er door de uitgevers echter verschillend gedacht wordt over de invulling van het verrijkingsmateriaal. Hoe scoren de nieuwe taalmethodes op belangrijke criteria voor plusmateriaal? Een overzicht van deze vergelijking vind je in het kader op pagina 44.

Conclusie

Op basis van de analyse komt *Taal actief* als beste uit de verf. Deze methode biedt – meer dan de anderen – een structureel aanbod voor de taalsterke, meerbegaafde leerling. Het zijn doorgaans betekenisvolle, motiverende opdrachten van een redelijk pittig niveau: echte verrijkingsopdrachten die de taalsterke leerling niet alleen maar ‘bezighoudt’ met meer van het zelfde. Naar ons idee wordt er in de laatste les

van het thema niet altijd voldoende tijd vrijgemaakt voor het daadwerkelijk realiseren van het eindproduct, waardoor het risico bestaat dat het motiverende effect van een aantal weken lang toewerken naar een eindproduct, teniet gedaan kan worden.

Op basisschool Lavoer in Roosendaal wordt gewerkt met het *Plusboek* van *Taalactief*. Zowel de leerkrachten als de kinderen die ermee werken zijn enthousiast. 'De opdrachten in het plusmateriaal zijn van een hoog niveau en stimuleren om samen te werken', vindt Sylvana Fortuin, leerkracht van groep 6 op De Lavoer. 'Gemiddeld werkt zo'n 10 procent van de kinderen met het plusmateriaal. De tijd voor instructie clusteren we zodat we op maandag tijdens de woordenschatles aan deze leerlingen een krachtige instructie kunnen geven. Ook breiden we de tijd voor de motiverende eindopdracht uit door de leerlingen eraan te laten werken tijdens de spellingles in de laatste themaweek, iets waar ze vaak goed in zijn. Verder plannen we altijd tijd in voor de presentatie van het pluswerk aan de rest van de groep. Dit werkt ook voor de andere leerlingen heel prikkelend, zij worden zo gemotiveerd voor taal.'

Scholen die voor de keuze van een taalmethode staan kunnen kiezen uit vijf methodes die zonder uitzondering kwalitatief sterk zijn. Ze verschillen onderling, onder andere in het aanbod voor de taalsterke leerling. Scholen die hun taalbegaafde leerlingen een passend onderwijsaanbod willen geven, hoeven zich echter niet te beperken tot de taalmethode. Er bestaan meer dan voldoende andere materialen die aanvullend tijdens taallessen ingezet kunnen worden. Realistische taalopdrachten kun je uiteraard ook vinden in de koppeling met de zaakvakken zoals het voorbereiden van een presentatie of

De manier waarop de nieuwe lichting taalmethodes compacten en verrijken invult, verschilt behoorlijk

	Taal actief (Malmberg)	Taalverhaal.nu (ThiemeMeulenhoff)	Taal op Maat (Noordhoff)	Taal in Beeld (Zwijzen)	Taal (Malmberg)
Stimuleert het 'leren leren'?	Er is een handleiding voor de leerkracht. Als leerkracht heb je een begeleidende rol: korte instructie, werkatpraken, korte reflectiemomenten. Feedback na de eindopdracht is belangrijk.	Geen expliciete begeleiding door de leerkracht beschreven. Wel worden er begeleidings-suggesties gegeven voor specifieke leerlingen en samenwerkend leren.	Volledig zelfstandig werken, er is alleen een rol voor de leerkracht tijdens de afronding (feedback geven).	Begeleiding door de leerkracht kan, maar geadviseerd wordt om sterke leerlingen zelfstandig of in duo's door de staf te laten gaan. Geen concrete suggesties voor reflectie met de leerkracht.	Er is een handleiding voor de leerkracht. Als leerkracht heb je een begeleidende rol: korte instructie, werkatpraken, korte reflectiemomenten. Feedback na de eindopdracht is belangrijk.
Uitdagend niveau	Redelijk. Woordenschat is pittig. De eindopdracht kan naar onze mening soms wat meer inhoudelijk uitgediept worden.	De extra lessen Filosoferen met Bas Haring en Helder denken zeker (doel: communiceren, kritisch en creatief denken en ontdekkend leren). Het <i>Toptaalschrift</i> is enigszins verrijkend maar de opdrachten kunnen meer uitgediept worden.	Een aantal grotere opdrachten enigszins, echter hierbij geen begeleiding door de leerkracht.	Niet echt. In <i>Taalmaker</i> zitten wat meer open opdrachten maar geen duidelijke rol voor de leerkracht.	Redelijk. Met name in de toepassingsweek (week 3) en soms de opdrachten bij de miniprojecten. De opdrachten in week 1 en 2 minder.
Betekenisvolle, open taaltaken	Ja. Er wordt in het <i>Plusboek</i> in 4 weken naar een eindopdracht toegewerkt.	Redelijk, de taken worden echter te weinig uitgediept.	Wisselend, van invulopdrachtjes tot grotere, functionelere taelopdrachten.	Redelijk, de taken worden echter te weinig uitgediept.	De miniprojecten zijn soms meer open taken. Verder zijn de lessen 'toepassen' van het leerliere materiaal voor alle leerlingen open opdrachten waarbij toegewerkt wordt naar een eindopdracht (publiceren/presentieren).
Samenwerkend leren	Elke derde les van het thema standaard. Tijdens de eindopdracht mogen de kinderen elkaar helpen als ze er niet alleen uitkomen, daar krijgen ze aanwijzingen. Het reflecteren aan het eind van de lesweek doen ze in tweetallen of in groepjes.	Ja, hiervoor worden suggesties gegeven in de handleiding en het leerlingmateriaal.	Een aantal taken, zeker de grotere opdrachten (leerlingen kunnen hier zelf voor kiezen).	Ja, dit is elke basisles mogelijk. De handleiding geeft de leerkracht hiervoor suggesties.	Er wordt standaard afgewisseld in individuele taken en samenwerkopdrachten.
Motiverend voor leerlingen	Ja, het toewerken naar een presentatie/eindproduct is motiverend.	Met name de meer open opdrachten uit het <i>Toptaalschrift</i> .	Ja, leerlingen kunnen zelf taken kiezen (krijgen daar handvatten voor: onderwerp, tijd, alleen/samen, talent).	Enigszins, de opdrachten zijn soms wat gefragmenteerd. De software is aantrekkelijk en enigszins adaptief (woordenschat).	Ja, er wordt naar een eindopdracht toegewerkt binnen elk thema en op eigen niveau. Het eindproduct van de miniprojecten komt aan de taadmur in de klas en kan gelezen worden door andere leerlingen.

het schrijven van een informatieve tekst. Leg bij een gebrek aan open opdrachten in de taalmethodes dan ook zeker de relatie met de zaakvakles. Een leerkracht die voor open opdrachten kiest, de tijd neemt voor de uitwerking ervan, eisen stelt aan de uitvoering, regelmatig kiest

voor samenwerkend leren (gestructureerd vormgegeven volgens een coöperatieve werkvorm), goede voorbeelden geeft en instructie- en reflectiemomenten inbouwt, kan met iedere – of zonder – taalmethodes werken aan het vergroten van de taalvaardigheid van plusleerlingen. ●

Meer informatie
www.malmberg.nl
www.thiememeulenhoff.nl
www.zwijsen.nl
www.noordhoffuitgevers.nl

REACTIE
VAN DE
UITGEVER

Saskia Hooijmaijers (*Taal actief*, Malmberg): 'Wij zijn blij met de erkenning dat *Taal actief* een echt verrijkend aanbod biedt. Gebruikers geven aan dat de lessen motiverend en uitdagend zijn en goed zelfstandig te maken zijn. Ze waarderen het ook dat alle kinderen met hetzelfde onderwerp bezig zijn en dat de instructie goed in te passen is.'

Mirjam Kamphuis (*Staal*, Malmberg): 'Door de natuurlijke differentiatie van *Staal* kunnen hoogtaalvaardige kinderen binnen de reguliere lessen hun ei al kwijt. Alle leerstof wordt binnen een thema aangeboden. Alle lessen die in week 1 en 2 aangeboden worden zijn functioneel. Hoogtaalvaardige kinderen krijgen in de *Werkboeken Plus* binnen de context nog meer woorden en taalverkenning aangeboden, waarmee zij hun eindproduct met een hoger niveau kunnen presenteren of publiceren. In de week van herhaling en verrijking gaan zij een verdiepingsslag maken bij hun eindproduct van week 3, waardoor ze bij het thema blijven.'

Monique Valkenberg (*Taalverhaal.nu*, ThiemeMeulenhoff): '*Taalverhaal.nu* biedt elke leerling een leerroute naar succes. Voor plusleerlingen staan in het groepsplan twee routes: *Taalsterk* en *Meerbegaafd*. In de handleiding zijn er bij elke les tips voor taalsterke leerlingen en coöperatieve werkvormen. De methode daagt plusleerlingen extra uit door een beroep te doen op hogere vaardigheden.'

Sita Feenstra (*Taal op maat Pluswerkboeken*, Noordhoff Uitgevers): 'De reacties van de gebruikers van de *Taal op maat Pluswerkboeken* zijn zonder meer positief. Ze worden zelfs bij andere methodes

ingezet. De plustaken worden 'breed' genoemd, 'gevarieerd' en daardoor is er voldoende motiverende keuze voor de leerlingen die uit de *Pluswerkboeken* werken. Leerkrachten kunnen zelf meer of minder van het pluswerk maken: wij raden bijvoorbeeld aan hen een portfolio te laten aanleggen van het creatievere werk van hun leerlingen en bij veel taken worden beoordelingsschema's met relevante criteria geleverd.'

Albert Rouschop (*Taal in beeld*, Zwijzen): '*Taal in beeld* verschijnt met ingang van schooljaar 2015-2016 compleet op de markt en maakt vergelijking met pakketten die eerder zijn verschenen wat ingewikkeld. In de analyse ontbreken *Spelling speurder* en het digiboek *Spelling* voor taalsterke leerlingen. *Taal in beeld* is de enige methode die instructies volledig heeft uitgewerkt in leerlingtaal met het voordeel dat taalsterke leerlingen volledig zelfstandig met het materiaal kunnen werken. Instructies zijn vormgegeven in korte instructiefilmpjes, waardoor leerlingen voor inhoudelijke vragen niet altijd de leerkracht nodig hebben. De auteurs richten zich in de analyse op de inhoud van onderwijs aan taalsterke leerlingen en minder op de organisatie daarvan: een gemiste kans. Uit contact met scholen blijkt dat er een sterke behoefte leeft om taalonderwijs haalbaar, doelmatig en passend te organiseren. Op korte termijn ontwikkelen we een snelle route voor taalsterke leerlingen en een minder snelle route die zich richt op leerlingen die de stof minder snel eigen maken. Met haalbaarheid in de organisatie als uitgangspunt.'